

SABIEDRĪBA, IZGLĪTĪBA, VALODA: TAGADNES REALITĀTE UN NĀKOTNES VĪZIJAS

Prof. Ina Druviete

LU prorektore humanitāro un sociālo zinātņu jomā

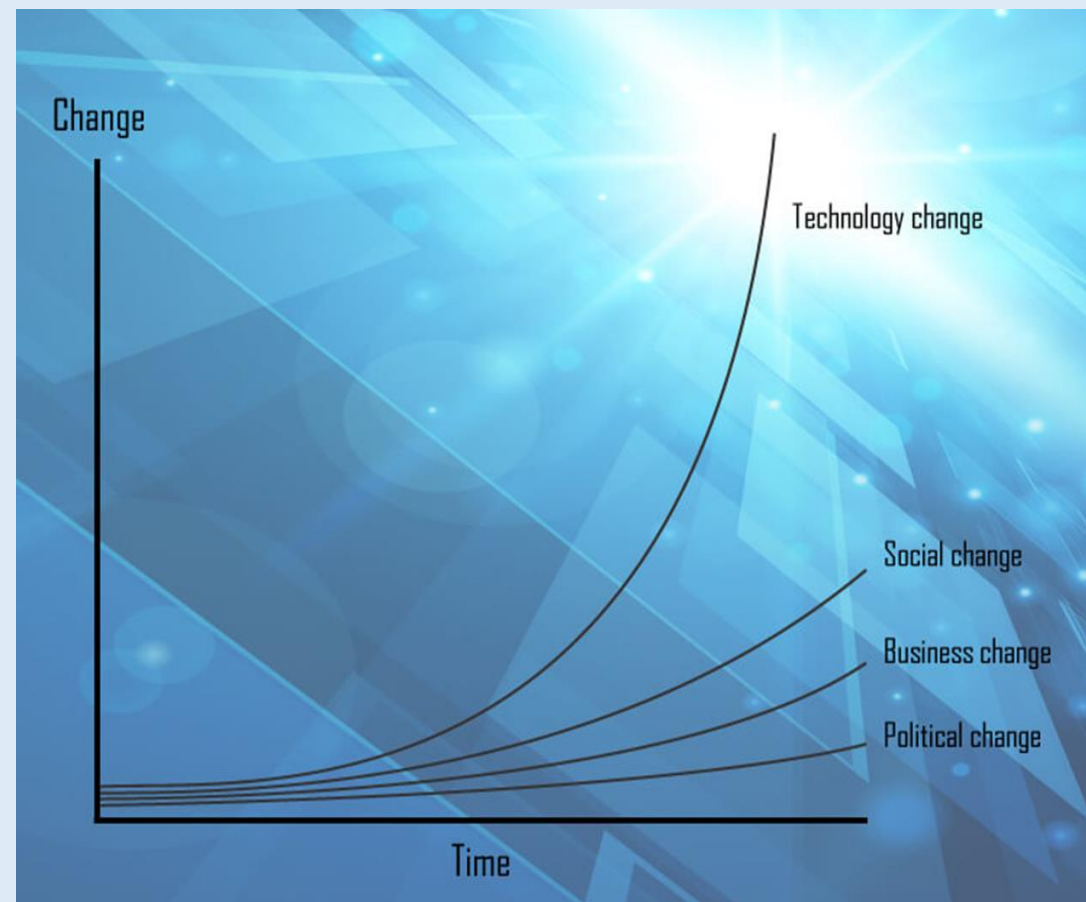
Ventspils, 25.08.2023

KĀDA BŪS NĀKOTNE, KAS IR SĀKUSIES JAU TAGAD?

FUTUROLOGU PROGNOZES-2050:

- Iedzīvotāju skaita pieaugums līdz 9 miljardiem cilvēku,
- Klimata pārmaiņas,
- Esošo problēmu saasināšanās: ūdens un pārtikas trūkums, ienākumu plaisa, enerģētiskā krīze, teritoriālie konflikti, nekontrolēta migrācija, pandēmijas.
- Strauja tehnoloģiju attīstība, bet lēnas pārmaiņas sociālajā un politiskajā sistēmā, kā arī cilvēku psiholoģijā.

«IZGLĪTĪBA IR DVĒSELE, KAS SAISTA PAGĀTNI UN NĀKOTNI» (*E. Čestertons*)

- Izglītības sistēmai nevis pasīvi jāreaģē uz pārmaiņām sabiedrībā, bet aktīvi tās jāietekmē pozitīvā virzienā.
- Kaut katras valsts izglītības sistēma ir relatīvi autonoma, tā pakļauta globālo tendenču varai. Ir un būs grūti harmonizējamās pretrunas starp globālo un nacionālo, inovācijām un tradīcijām, pragmatiskām un simboliskām vērtībām.
- Jāatšifrē jēdziens *izglītības transformācija*. Tehnoloģiju attīstība nav mērķis, bet līdzeklis!
- Izglītības sistēma jāskata kā vienots veselums – no bērnudārza līdz augstskolai, formāla vai neformāla, organizēta vai pašvadīta.

KAS KOPĪGS SKOLAI UN AUGSTSKOLAI ŠAJOS LAIKOS?

- Viedokļu daudzveidība par mācību/studiju mērķi, metodēm, izvērtējumu, skolotāja/profesora lomu.
- Objektīvas grūtības prognozēt nākotnei nepieciešamo zināšanu un prasmju apjomu.
- Normatīvā regulējuma pārdaudzums un/vai neesamība; nepietiekams sabiedriskais un privātais finansējums.
- Centieni attīstīt «mācīšanās kultūru»: vērtības, kas gan indivīdam, gan izglītības iestādei palīdz izprast zināšanu nepieciešamību un labāko veidu, kā tās apgūt un izmantot praksē.

JAUNINĀJUMI, KAS KĻŪST PAR IKDIENU

- *Personalizēta izglītība:* Tehnoloģijas ļauj katram apgūt mācību saturu saskaņā ar savām individuālajām spējām un interesēm.
- *Mākslīgais intelekts un virtuālā realitāte:* radikāli mainīta mācību vide.
- *Mācīšanās visā mūža garumā:* Tradicionālais modelis mainās uz konceptu "mācīšanās visā mūža garumā".
- *Starptautiskā sadarbība:* orientācija uz starptautiskām mācību programmām, kas veicina kultūru apmaiņu un globālo izpratni.
- *Uzlabota piekļuve izglītībai:* Digitālās tehnoloģijas paplašina izglītības pieejamību, ļaujot cilvēkiem visā pasaulē piekļūt augstas kvalitātes mācību resursiem. Tas varētu samazināt izglītības nevienlīdzību starp dažādām valstīm un reģioniem.

KĀ IZGLĪTOSIM NĀKAMOS SKOLOTĀJUS? KĀ ZINĀTNE VAR PALĪDZĒT SKOLAI?

- Zinātne – «sistēmiska radoša darbība, lai vairotu zināšanu kopumu, arī zināšanas par cilvēku, kultūru un sabiedrību un izmantotu to jaunu pieeju radīšanā» (*Frascati Manual, 2015*).
- Uzdevums: nodrošināt sabiedrības intelektuālo un ekonomisko attīstību ar izglītības sistēmas palīdzību.
- Bet visa pamatā ir skolotājs – arī laikmetā, kad plaša informācijas pieejamība liek apšaubīt nepieciešamību pēc starpnieka starp zināšanām un zināšanu apguvēju.
- G.Brauns: «*Give teachers more money and esteem!*»
- Nepieciešamība pēc steidzamiem pasākumiem skolotāju nodrošināšanā.

SKOLOTĀJU SAGATAVOŠANA LATVIJAS AUGSTSKOLĀS

Skolotāju izglītošanas
modeļu daudzveidība.

Skolotāju atgriešanās skolā.

Skolotāju papildus
kvalifikācijas ieguve un
pārkvalifikācija

Nozaru speciālistu iesaiste.

Studiju programmu
uzlabošana.

LATVIJAS UNIVERSITĀTES AKADĒMISKAIS CENTRS – VĪZIJA 2030

European Investment *Advisory Hub*
Europe's gateway to investment support

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

EIROPAS UNIVERSITĀŠU ALIANSES UN TĪKLI – SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAI

EIROPAS IZGLĪTĪBAS TĒLPAS AKTUALITĀTES

- **Globalizācija un tās ietekme uz izglītību**
- **Digitalizācija un izglītības transformācija**
- **Izglītības procesa internacionalizācija**
- **Skolēnu un studentu fiziskā un virtuālā mobilitāte**
- **Mācību satura attīstība**
- **Izglītības kvalitātes mērīšana un kontrole**
- **Inovācijas mācīšanas un mācīšanās procesā**
- **Vienlīdzīgas iespējas izglītības ieguvē**

EIROPAS UNIVERSITĀŠU ALIANSE

<https://www.forthem-alliance.eu/>

Fostering Outreach within European Regions, Transnational Higher Education and Mobility

2019–2022

- 1. Johanneses Gutenberga Maincas universitāte (Vācija)**
- 2. Valensijas universitāte (Spānija)**
- 3. Burgundijas universitāte (Francija)**
- 4. Palermo universitāte (Itālija)**
- 5. Jiveskiles universitāte (Somija)**
- 6. Opoles universitāte (Polija)**
- 7. Latvijas Universitāte**

2022–2026

- 8. Agderas universitāte (Norvēģija)**
- 9. *Luciana Blagas Sibiu* universitāte (Rumānija)**

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EIROPAS UNIVERSITĀŠU ALIANSE *FORTHEM*

1. Inovatīvas pedagogijas attīstība

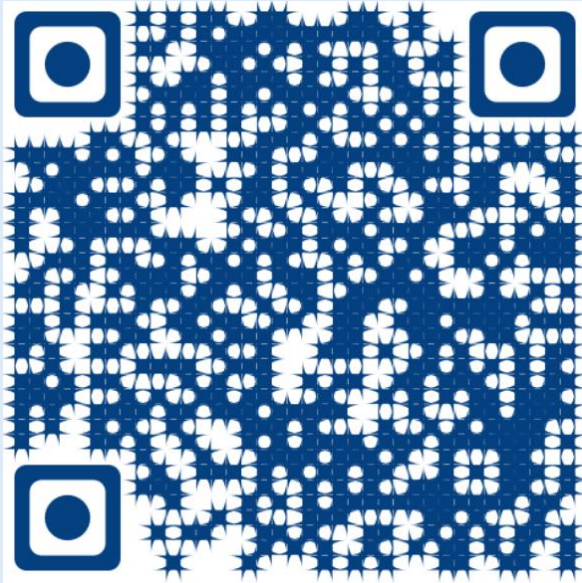
2. Izglītības digitalizācija un transformācija

3. Starptautiskā sadarbība skolotāju sagatavošanas programmu attīstībā

MOODLE VIRTUĀLAJAI STUDIJU VIDEI KOPIĢS EIROPAS BALAKAURA GRĀDS VALODĀS, KULTŪRĀ UN KOMUNIKĀCIJĀ:

<https://elearning.forthem-alliance.eu/>

MOOCs

Activity Type
MOOC

Language(s)
English

Subtitles Language(s)
N/A

Click to get more information

Bioethics

Biología molecular: bases y aplicaciones

Deutschkurs A1-A2

Synchronous Courses

1.S2.GER.5 Fachsprachen der Gesellschaftswissenschaften

Internet Safety - FORTHEM 2021w

Latvian language for beginners

Racism in Higher Education

NACIONĀLĀS IDENTITĀTES UZTURĒŠANA: GLOBĀLAIS KONTEKSTS

**Kā uzturēt valodu daudzveidību
globalizācijas laikmetā?**

- **Pretruna starp valodu «intelektuālo», «simbolisko» un praktisko nozīmi.**
- **Angļu valodas lomas pieaugums.**
- **Humanitāro un sociālo zinātņu subordinētās pozīcijas.**
- **Augstskolu valodu departamentu skaita samazināšanās; valodu spektra sarukšana.**
- **Akadēmiskā izglītība ≠ valodu kursi.**
- **Pretruna starp ANO, UNESCO un ES līmeņa vadlīnijām un realitāti valodu jomā.**
- **Multilingvisms kā līdzeklis un (paš)mērķis.**

LIELAIS JAUTĀJUMS: KĀDA BŪS LATVIEŠU VALODAS NĀKOTNE

Latviešu valodas ilgtspēja jāvērtē uz globālo sociolingvistisko procesu fona, ņemot vērā gan objektīvo valodas situāciju, gan latviešu valodas kolektīva lingvistisko attieksmi gan Latvijā (latviešu valodas kā L1 un L2 lietotāji), gan diasporā.

Kādi sociolingvistiski procesi vērojami 21. gadsimtā?

Kādas ir latviešu valodas pozīcijas globāli un lokāli?

Latviešu valodas ilgtspējas nodrošināšanā vienlīdz svarīgi ir gan fundamentāli tās vēstures, struktūras, dažādu līmeņu valodas parādību pētījumi, gan dziļākā izpētē pamatotas rekomendācijas valodas lietojumam gan sabiedrības, gan indivīda līmenī, uzsverot latviešu valodas kā galvenā nācijas identitātes elementa ciešo saistību ar Latvijas valstiskumu.

LATVIEŠU VALODA

**Pirmā (dzimtā)
valoda**

**Otrā (valsts)
valoda**

**Etniskā
mantojuma
valoda (diasporā)**

Svešvaloda

IESPĒJAS, KO SNIEDZ VALODA

ĢEOGRĀFIJA: Iespēja ceļot.

EKONOMIKA: Iespēja iesaistīties globālajā darba tirgū.

KOMUNIKĀCIJA: Tieša dialoga iespējas.

ZINĀŠANAS UN MEDIJI: Iespēja iegūt zināšanas un izmantot medijus.

DIPLOMĀTIJA: Iespēja veidot starpvalstu attiecības.

«Tomēr valoda ir daudz vairāk par vārdu krājumu. Tā savijas ar kultūru un veido cilvēka dabas emocionālo pusi»
(Kai L.Chan, 2016, 5).

LATVIEŠU VALODA NAV MAZAS TAUTAS VALODA!

- Latviešu valodā runā **vismaz 2 miljoni** cilvēku. Pēc *Ethnologue 2023* datiem pasaulē **tikai apmēram 400 valodās jeb 6, 8%** no 7168 dzīvajām valodām runā vairāk nekā miljons cilvēku.
- Pēc *Izvērstās ranžētā paaudžu lingvistiskās pēctecības skalas (EGIDS)* latviešu valoda raksturojama kā 1. līmeņa nacionālā valoda. Šāds statuss ir tikai 104 pasaules valodām (1, 4% no valodu kopskaita).
- Pēc runātāju skaita latviešu valoda tāpat ieņem vietu vismaz **pasaules valodu pirmajā trīssimtniekā**, kas ir izcils rādītājs.

KĀDAS PROGNOZES VARAM IZTEIKT?

Valodu izzušanas temps mazināsies. Pieaugs dažādi individuālā multilingvisma veidi, attīstīsies translingvisms, heteroglosija, koda maiņa.

Dominējošās valodas pašlaik ir un 2050. gadā būs: angļu, spāņu, ķīniešu, hindi, arābu.

Izšķirīga būs mākslīgā intelekta un automatizēto tulkošanas rīku ietekme; tās sekas pašlaik nav prognozējamas.

Latviešu valodas noturības līmenis būs atkarīgs galvenokārt no etnosa mobilizācijas spējas valodas prioritārā lietojuma nodrošināšanā.

Un izglītības sistēmai te būs izšķirīga nozīme!

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**

**SCIENTIAE ET PATRIAE!
PALDIES!**